

לקראת שבת

עיונים בפרשת השבוע

מדברי

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
זצוקללה"ה נבג"מ זיע"א

שנה ב' / גליון כ"ה
ערש"ק פרשת ויגש
ה'תשס"ה

איגוד תלמידי הישיבות

לקראת שבת

י"ל ע"י מערכת 'לקראת שבת'
שע"י איגוד תלמידי הישיבות
כתובת המערכת:

ת.ד. 2033 כפר-חב"ד, 72915

טלפון: 03.9604832 פקס: 03.9607370

פתיח דבר

ברגשי גיל וכבוד הננו מתכבדים להגיש לפום רבנן ותלמידהון שוחרי התורה ולומדיה קונטרס "לקראת שבת" (גליון כ"ה) שגם הוא כקודמיו אוצר בלום מתוך רבבות עניני חידוש וביאור של תורת נשיא ישראל ומנהיגו כקש"ת אדמו"ר מליובאוויטש זצולקלה"ה נבג"מ זיע"א דהוי באופן ד'רחבה מני ים וכו' הקונטרס נחלק ל- ג' מדורים: 'מקרא אני דורש' – דרוש וחידוש בפשוטו של מקרא, ובו ביאור נפלא בשאלת יוסף "העוד אבי חי" למרות שידע זאת כבר לפני"ז. "ינה של תורה" - טעימה ממעיינות פנימיות התורה על הפרשה בענין הפסוק "ויפול יוסף על צוארי בנימין אחיו" - מדוע היתה הבכיה דווקא על הצוואר, והביאור בכך ע"פ ביאור ענינו וענין ביהמ"ק ברוחניות העניינים. 'חידושי סוגיות' – עיונים וביאורים בסוגיות הש"ס ועניינים ברמב"ם הקשורים להפרשה, בענין ריבוי המתנות ששלח יוסף לאביו. בתור תוספת מובא בזה המדור 'דרכי החסידות' והוא ליקוט נפלא משיחותיו וכתביו של כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע מליובאוויטש הידועים בסגנונם ותוכנם המיוחד המתאר את דרכי החסידים הקדמונים ומנהגיהם בקודש, ובו כמה וכמה נקודות בענין ה'עבודה'. תפילותינו לבורא עולם שבזכות תוספת זו בלימוד התורה נזכה לקיום היעוד ד'תורה חדשה מאיתי תצא' ו'מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים' במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
איגוד תלמידי הישיבות

מקרא אני דורש

ביאור שאלת יוסף – "העוד אבי חי"

ביאור שאלת יוסף "העוד אבי חי" – למרות שכבר ידע זאת לפני זה, והשייכות בין זה ל"מהרו ועלו אל אבי". ובנוסף – מדוע לא עלה יוסף בעצמו אל אביו

א. עה"פ בפרשתנו (מה, ג) "אני יוסף העוד אבי חי" עמדו כמה ממפרשי התורה (רלב"ג, כלי יקר, פני דוד להחיד"א, אברבנאל. ועוד), והקשו דלכאורה דברי יוסף כאן אינם מובנים: הלא כל תוכן הפרשה הולך וסובב אודות דברי האחים ליוסף ע"ד אביהם, אשר אחר שחפץ יוסף להשאיר את בנימין ברשותו ניגש אליו יהודה והאריך לתאר גודל הצער שייגרם לאביו באם לא ישוב עמו בנימין, ועד החשש העיקרי - "והי' כראותו כי אין הנער ומת". ובהמשך לדברים אלו "לא יכול יוסף להתאפק וגילה להם אשר הוא יוסף אחיהם. ומה מקום יש כאן לשאלה כזו - "העוד אבי חי"?! עוד יש להקשות: לכאורה לא מצינו שהמתין יוסף למענה על שאלתו זו, אלא המשיך בדבריו - "מהרו ועלו אל אבי גו", אשר לכאורה אינו מקושר כלל למה שלפניו, ואדרבה - משמע מזה שהי' ברור ופשוט לו שאביו אכן עודנו בחיים.

ב. יש המבארים, דשאלת יוסף לא היתה אלא "כדי להכנס עמהם בדברים", שלא יתביישו מפניו כו'. וע"ד פרש"י עה"פ "ויאמר לו איכה" (בראשית ג, ט), "יודע הי' היכן הוא, אלא ליכנס עמו בדברים שלא יהא נבהל להשיב".

אבל באמת דוחק גדול הוא, כיון שפשוט שלאחרי אריכות הדיבור של יהודה אודות אביו, הי' ביכולת יוסף להכנס עמו בדברים אודות משפחתו וכו' גם מבלי לשאול "העוד אבי חי". עוד תירצו, שיוסף חשש שדברי האחים ע"ד יעקב אביהם לא היו אמת, וכל מטרותם היתה

להשיג המבוקש - החזרת בנימין. וע"כ חזר ושאל עתה - לאחר שגילה להם אשר הוא יוסף אחיהם - העוד אביו חי.

ומלבד מה שעפ"ז עדיין יוקשה המשך דבריו, "מהרו ועלו אל אבי" (כנ"ל) - הנה אין פירוש זה מחוור, שהרי כבר שאל אותם לעיל (מקץ מג, כז-כח) "השלום אביכם גו' העודנו חי" והשיבו לו "שלום גו' עודנו חי", ואז הרי לא הי' להם שום טעם לשקר.

ג. אלא י"ל הביאור בזה בפשטות:

לעיל עה"פ (וישב לז, לה) "וימאן להתנחם" פרש"י: "אין אדם מקבל תנחומין על החי וסבור שמת, שעל המת נגזרה גזירה שישתכח מן הלב ולא על החי", וממילא - "ויתאבל [יעקב] על בנו ימים רבים".

וזהו שאמר יוסף לאחיו: "אני יוסף" - אני אחיכם יוסף עודני בחיים, ונמצא שבמשך כ"ב שנה נתאבל עלי יעקב, על בנו שאהב יותר מכל בניו - וה"ז צער מבהיל שאינו רגיל כלל וכלל! וממילא מתעוררת תמי' גדולה - "העוד אבי חי"? ...! היתכן שלאחרי כל הסבל והצער הנוראים הללו, עדיין נשאר יעקב בין החיים?!

ויוסף היה מוכרח לומר זאת לאחיו כהקדמה להמשך דבריו - "מהרו ועלו אל אבי" . . . "רדה אלי אל תעמוד" . . . "ומהרתם והורדתם את אבי הנה" שימהרו ויביאו את יעקב למצרים, משום שבכל רגע ורגע מדובר בסכנת נפשות של צער ויסורים נוראים ליעקב אבינו, ובמילא, צריכים בני יעקב למהר לעלות אליו ולבשר לו אשר "עוד יוסף חי", ובהמשך לזה - "ומהרתם והורדתם את אבי הנה", שיזכה לראות שוב את בנו לאחר כל אותם שנים ארוכות ומרות, וע"ז - "ותחי רוח יעקב אביהם".

ד. עפ"ז, מובנת גם אריכות לשונו של יוסף, דלפני אמרו לאחיו "מהרו ועלו אל אבי", חוזר הוא ג' פעמים על אותו ענין - "למחיה שלחני אלקים לפניכם", "וישלחני אלקים לפניכם גו'", "לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים גו'":

מכיוון שבכל רגע שיעקב אינו רואה את יוסף מדובר בסכנת נפשות, קשה, מדוע הסתפק יוסף בכך שהוא שלח את אחיו להביא את יעקב למצרים, הרי יוסף היה צריך לקום מיד ולעלות לאביו מכיוון ש[נוסף לכך שמצד כיבוד אב היה צריך לעשות כן] היה זה ביתר מהירות.

ולכן הקדים יוסף והדגיש - כמה פעמים - ששהייתו במצרים היא (לא בבחירתו ורצונו, אלא) משום ש"שלחני אלקים" - בשליחותו של הקב"ה להיות "משביר (בר) לכל עם הארץ", ובמילא אין לו כל רשות לצאת ממצרים.

יינה של תורה

מדוע בכה יוסף דווקא על 'צוארי בנימין אחיו'?

ביאור ענין הצוואר ברוחניות הענינים, וכיצד זה קשור לענין בתי-המקדש, שעליהם בכו יוסף ובנימין, ועפ"ז – כיצד מיושבים פרטים רבים בסיפור המעשה

א. עה"פ (פרשתינו מה, יד) "ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על צואריו" איתא בגמרא (מגילה ט"ז ב): "בכה (יוסף) על שני מקדשין ('צוארי' – לשון רבים) שעתידין להיות בחלקו של בנימין, ועתידין ליחרב, ובנימין כו' בכה על משכן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף ועתיד ליחרב".

והנה הטעם ש'צווארי' מרמז לבית המקדש, מבואר במדרש (שהש"ר ד, ו) על הפסוק "כמגדל דוד צווארך": "מה צוואר זה נתון בגבהו של אדם, כך ביהמ"ק נתון בגבהו של עולם". אמנם, מ"ש 'גבהו של עולם' אין פירושו שהוא עולה בגבהו על כל העולם, אלא כדפי' בגמרא עה"פ "ובין כתפיו שכן" שביית המקדש "נמוך עשרים ושלוש אמה מעין עיטם" – כצווארו של אדם שהוא גבהו של הגוף, אלא שהוא נמוך מעט מהראש. ואדרבה "אמרי נחתי ביה פורתא משום דכתיב ובין כתפיו שכן, אין לך נאה בשור יותר מכתפיו" (היינו ד' בגבהו" מובנו: בתוך גבהו של עולם).

ולכאורה אינו מובן מהו היתרון והיופי בזה שביהמ"ק לא היה בתכלית הגובה? וממה-נפשך, אם אין מעלה בגובה, מה משמיענו בזה שביהמ"ק נתון בגבהו של עולם. ואם זאת כן מעלה, הרי כל שהוא גבוה יותר הוא יפה ומעולה יותר, ומה הטעם שביהמ"ק היה נמוך כ"ג אמה מעין עיטם?

ויובן זה בהקדים ענין הצוואר, שהוא ממוצע בין הראש לגוף. דהיינו, שהתחלת החיות היא במוח שבראש, והמשכחה מהראש אל הגוף היא באמצעות הקנה, וושט וורידין שבגרון. וכן הוא

גם בהמשכת השכל מהמוח שבראש, דזה שהשכל (חיצוניותו) נמשך ובא מן המוח אל הלב (ומשם מתפשטת השפעתו בכל הגוף) הוא עי"ז שעובר דרך מיצר הגרון המפסיק ביניהם.

ולפי"ז הרי יש בצוואר יתרון גם על הראש, דדוקא הצוואר (הגרון) מביא לפועל את תכליתו של הראש בכך ש-א) שכל האברים יקבלו חיותם מהראש, ב) שכולם יתנהגו עפ"י השכל שבראש.

ואף שמעלתו של הראש כמו שהוא בפ"ע גדולה מזו של הצוואר בפ"ע - שלכן הוא גבוה ממנו גם בגשמיות - הנה עילוי זה של הראש הוא רק בסדר המדרגות, אבל בנוגע לתכליתו ותפקידו של הראש, יש יתרון מעלה בצוואר (ודוקא מפני שהוא נמוך במדרגה) - שהוא הממוצע, ובו יש את הכח והיכולת להעביר את החיות והשכל מהראש אל הגוף.

ועד"ז יובן גם בבית המקדש, הנמשל ל'צוואר' - שעיקר מעלתו הוא דווקא ב"נחתי בי' פורתא" מ"ראש גבה". דהנה ענינו של ביהמ"ק הוא, שבו וע"י יומשך ויאיר אור (אלקי) לכל העולם, עד לחלקו הכי נמוך ותחתון במדרגה - ולכן לא הי' המקדש גבוה לגמרי מן העולם ומרומם ממנו (כי אז הי' למעלה מכדי להאיר על-ידו לכל העולם), אלא "נחת פורתא", היינו בשייכות וקירוב לעולם בכדי להאירו (וכצוואר האדם שע"ז שהוא נמוך מן (ההתרוממות של) הראש, והא יותר בקירוב אל הגוף הרי הוא הממוצע ביניהם, ומחברם לאחדים).

וכן הוא גם בביהמ"ק הפרטי שבכל אחד מבני"י: כשהנפש האלוקית שבו אינה בבחינת התנשאות של הבדלה מן ה"עולם קטן" שלו - אלא מתעסקת ומתלבשת בו, בכדי לברר ולזכך את הנפש הבהמית שבו, ואת גופו ואת חלקו בעולם - עי"ז נעשה כולו משכן ומקדש לאורו יתברך.

ב. עפי"ז יובן מה שיוסף נפל על צווארי (כפשוטו של) בנימין אחיו ויבך, ומה שבנימין בכה על צווארו:

דהרי לכאורה, מדוע בכו איש על צווארי אחיו ולא על ראש אחיו - שהרי ה"ראש" הוא החלק העיקרי והנעלה שבאדם?

אלא, שתכליתם של בני ישראל הוא כמאמר חז"ל: "אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני" היינו לשמש ולהשלים את כוונת קונו בבריאתו ובבריאת כל העולמות שהיא "להיות לו דירה בתחתונים". וזה תלוי בעבודת בני ישראל (שהרי "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" והיא הרי "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה" (תניא רפמ"א)), שהם יעשו דירה לו יתברך בתחתונים, ע"י שכל אחד ואחד יזכך את גופו ונפשו הבהמית וחלקו בעולם. ולכן העיקר בזה (גם לגבי בחי' "ראש") הוא בחינת ה"צוואר" שבו ועל-ידו נשלמת עבודה זו כנ"ל.

ובזה יובן מה שיוסף ובנימין בכו איש על צווארי אחיו, ולא על הראש, משום ש-א) על ראשו של בן ישראל, על נשמתו, אין לבכות, דהרי נשמת ישראל "גם בשעת החטא היתה באמנה אתו ית"; ב) ועוד, דתכליתו של בן ישראל אינה בראשו - בעבודתה של הנשמה לעצמה; אלא בצווארו

- לפעול בגוף, בנה"ב, ובחלקו בעולם, כנ"ל.

ג. אמנם צריך להבין:

למה בכה יוסף על המקדשות בחלקו של בנימין, ובנימין בכה על המשכן בחלקו של יוסף; לכאורה אדרבה, כל אחד מהם עליו לבכות על חורבן בית המקדש שבחלקו הוא, דהרי אדם קרוב אצל עצמו, ובודאי שלכל אחד מהם היה נוגע יותר ביהמ"ק שלו, ומן הסתם גם הבכי' היא על חורבנו של המקדש שלו.

עוד צריך להבין:

על הפסוק "ויפול (יוסף) על צואריו (של יעקב) ויבך על צואריו עוד" איתא בזוהר (ח"א, רי"א, א) דיוסף בכה על ביהמ"ק שנחרב. ויש לתמוה: מדוע רק יוסף בכה על חורבן ביהמ"ק - ולא יעקב? ותירוצו של רש"י בשם רבותינו - שיעקב "היה קורא את שמע", לפי פי' הזוהר, לכאורה, אינו תירוץ:

ע"פ פי' הכתוב "ויפול על צואריו גו" כפשוטו שלא היתה הבכיה בגלל החורבן, והטעם ש"יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נישקו" הוא מפני שקרא את שמע, הרי מודגש בזה גודל עבודתו של יעקב, דגם בעת שראה את בנו בפעם הראשונה לאחרי שרבות בשנים חשב כי איננו בחיים - בכל זאת לא הפסיק מקריאתו את שמע. ועוד יותר: שמחה עצומה זו לא הטרידתו מלכוון בקריאת (פסוק ראשון ד) שמע שצריכה כוונה.

אבל לפי פירוש הזוהר: איך אפשרי שיעקב אבינו לא נתרגש ולא נטרד ע"י חורבן בית המקדש, והי' יכול בשעה זו לקרות את שמע בכוונה?!

ד. וביאור הדבר: ענין הבכי' כפשוטו, בעניני העולם, הוא בכדי להקל על הבוכה. וכנראה בחוש, כשאשר האדם בוכה על ענין המיצר ומעיק לו, אין בכח בכי' זו לתקן משהו בדבר שגרם אותה, אלא שבכה - וירווח לו, וע"ד מ"ש הייתה לי דמעתי לחם וגו'. מזה מובן שכשיש בידו לתקן את הענין, הרי, אדרבה, אין מקום להרגיע רוחו בבכי' אלא צריך הוא לעשות ולתקן.

ולכן כשרואה "חורבן מקדשו" של חבירו - משתתף בצערו ובוכה, אבל (עיקר) התיקון ובנין ביהמ"ק מחדש אינו תלוי בו אלא בחברו. הוא אמנם יכול ומחוייב לעזור לחבירו: א) ע"י שיוכיחו (בדרכי נועם), ב) ע"י שיעורר רחמים ויתפלל עליו. אבל הביטול בפועל של החטאים שגרמו שנשתלחה יד במקדש חברו תלוי בחברו שהוא בעל בחירה.

ובשעה שעשה את כל מה שבכחו לעזור לחבירו ולאחר כ"ז רואה שמקדש חברו עודנו - הנה נוגע הענין בנפשו ויבכה עליו וכו'.

אולם בשעה שרואה אדם את חורבן בית-המקדש הפרטי שלו, אז אין לו להסתפק באנחה ובבכי',

כ"א להשתדל לתקן ולבנות מחדש ע"י שיעבוד עבודתו להביא את הגאולה הפרטית בנפשו. לבד באם הבכ"י היא דמעות של תשובה, שאז הבכ"י עצמה היא תיקון וענין של בנין, וכש"נ שימה דמעתי בנאדך וגו'.

ולפעמים הבכ"י מחלישה עבודתו ובנין המקדש שלו באמרו בלבו כי כבר יצא ידי חובתו בבכ"י וכו'.

ולכן בכיית יוסף ובנימין הייתה - כל אחד - על בית המקדש בחלקו של השני; ויעקב לא בכה על חורבן בית המקדש כ"א הי' קורא את שמע, כי יעקב הוא אביהם של כל בני, ולכן הן המשכן והן ביהמ"ק הם "בחלקו" ולכן עסק בתיקון ובנין בית המקדש -

שהרי ענין ביהמ"ק הוא שיהי' "בית מוכן לקרבנות" "וכל הקורא ק"ש כו' ה"ז כאלו הקריב עולה כו' זבח כו' ",

כי עיקר ענין הקברן הוא: אדם כי יקריב - מכם קרבן לה', ק"ש ומסירות נפש שבה: למסור נפשו באחד, "בכל נפשך" - אפילו נוטל את נפשך.

ה. ואין להקשות: כיון שראו ברוח הקודש שהמשכן והמקדש עתידין ליחרב, הרי כבר נגזר ע"ז מלמעלה - ומה אפשר לעשות בזה? - דהלא כבר אמרו חז"ל "אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים" - ואפילו לאחר גזר דין, אפשר - ע"י עבודה - לקרעו.

וכדמצינו בחזקי': שישעי' מסר לו הנבואה שנגזר על חזקי' שימות - אמר לו חזקי' לישעי' "כלה נבואתך וצא": ויסב פניו אל הקיר ויתפלל אל ה'" - ותפלתו הועילה - "שמעתי את תפלתך" - הוסיפו לו חמש עשרה שנה על שנות חייו. חמש עשרה שנות חיים - כפשוטם, גם בעוה"ז.

ו. אמרו חז"ל "כל דור שאינו נבנה (ביהמ"ק) בימיו מעלין עליו כאילו הוא חרבו". ועד"ז י"ל בנוגע לכל אחד, מה שלא נבנה ביהמ"ק בימיו הוא מפני שבית מקדשו הפרטי הוא חרב; אם עבודתו הפרטית, בית המקדש שלו, הי' קיים בשלימות, הי' בא משיח ובונה בית המקדש - הכללי.

וההתבוננות בזה - כוונתה ותכליתה היא לא האנחה והבכ"י, כ"א הפעולה והעשי' - הגאולה הפרטית ובנין ביהמ"ק שבנפשו, ועי"ז ימהר וימשיך את הגאולה הכללית ובנין ביהמ"ק המקומו, ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(ע"פ ליקוטי שיחות ח"י עמ' 146 ואילך)

חידושי סוגיות

"כחשבון הזה"

הטעם ששלח יוסף לאביו מטען רב

פרש"י עה"פ "ולאביו שלח כזאת" נראה כפירוש פשוט באחת התיבות שפסוק. אך לקמן מראה רבינו דכוונת רש"י לישוב קושיא בכללות הכתוב – למה הוצרך יוסף לשלוח לאביו מטען רב כזה – והיאך עפ"ז נמצא שהיתה מתנת יוסף בהתאם למתנתו של פרעה

"ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים נושאים מטוב מצרים ועשר אתונות"
(ויגש מה, כג)

פשוטו של מקרא).

לכאורה אפשר לומר (ויש המפרשים כן?) דקשה לי לרש"י הלשון בכתוב, דהול"ל "ולאביו שלח עשרה חמורים וגו'", ותיבת "כזאת" מיותרת היא, ולכן² מפרש שתיבת כזאת פירושה "כחשבון הזה כו'", והיינו, דבתיבה זו בא הכתוב להדגיש ששלח כחשבון הזה - "עשרה חמורים וגו'", לא פחות ולא יותר מחשבון זה (וגם לא

פירושו של רש"י צ"ב, מאחר שענינו הוא ליישב פשוטו של מקרא

א. בפסוק "ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים נושאים מטוב מצרים ועשר אתונות וגו'", נעמד רש"י על התיבות "שלח כזאת" ומפרש: "כחשבון הזה, ומהו החשבון עשרה חמורים וגו'".

וצריך להבין מהו הקושי שהי' בהבנת הכתוב שנתיישב ע"י פירושו של רש"י. (כידוע שאין רש"י מפרש אלא ענינים הצריכים ביאור ע"פ

(2) פי' ההגה"ה בדפוס רש"י שלנו, משכיל לדוד. ועוד.

(3) ברא"ם ובדבק טוב כתבו שרש"י רצה לפרש ד"כזאת" קאי אלמטה: כחשבון עשרה גו', לאפוקי קס"ד דקאי אפסוק דלעיל לכלם נתן גו' (כפי' הספורנו ועוד),

(1) פרשתנו מה, כג.

מתנות אחרות שלא נזכרו בכתוב). אבל בפשטות א"א ללמוד כן בפירש"י, שהרי

בלשונו "**כחשבון** הזה, ומהו **החשבון**" מודגש ענין **החשבון והמספר**, ואילו היתה כוונתו לפרש שלא שלח עשרה חמורים אלא **משא** של י' חמורים וכו', הול"ל "**כמשא** הזה" ולא "**כחשבון** הזה".

ועוד: מפשטות לשון **הכתוב** "שלח כזאת עשרה חמורים גו'" משמע ששלח חמורים ממש, וא"כ באם הייתה כוונת רש"י, המפרש **פשוטו** של מקרא, לפירוש זה שמוציא את הכתוב מפשטו, ה' כותב פירושו זה בסגנון **הברור** גם לבן חמש למקרא⁷.

הוקשה לרש"י מה ששלח יוסף אוכל רב למרות שתיכף ירדו ב"ב למצרים

ב. והביאור בזה: מה שקשה לרש"י בהכתוב, אינו רק ייתור תיבת "כזאת", אלא גם שאלה כללית בעצם הסיפור שיוסף שלח לאביו י'

אם קאי בסתם על החשבון דלמטה, הול"ל לכתוב "ולאביו שלח **זאת** גו'".

אבל ראה רמב"ן שכתב ע"ז: שדרך הלשון לדבר כן כמו. דברים האלה עשה לי גו'. וראה גם גו"א: והל"ף הזאת נקראת כ"ף השעור כמו כשליש איש.

אבל מ"ש הגו"א שזוהי **כוונת** רש"י לומר שאינו כ"ף הדמיון (כ"א "כ"ף השעור") - ע"ד הפשט דוחק הוא, שהרי לפי² נמצא שרש"י אינו מיישב הקושיא שבפשוטו של מקרא, (דתיבת "כזאת" מיותרת), וכנ"ל הערה 3.

(7) ומה שהביאו ראי' מהא דבכתוב לקמן (מה, כז) נאמר "וירא את העגלות" ולא נזכר חמורים -

אינה, כי אין מקום להזכיר החמורים, דהרי מפורש בקרא דמדבר בראית "את העגלות אשר שלח **לשאת אותן**" (שזה מראה גודל תשוקת יוסף לראות את יעקב), והחמורים נושאים מטוב מצרים - לא היו לשאתו. ובפרט לפרש"י (שם) הרי "וירא את העגלות" היינו ה"סימן כו"

אבל קשה ביותר לפרש כן: מהי הסברא לומר שיוסף שלח לאביו שלא כפי החשבון **המפורש** בקרא, עד שהוצרך הכתוב להוסיף ולהדגיש "כזאת - כחשבון הזה"; הלא אילו לא כתבה התורה אלא "ולאביו שלח עשרה חמורים" מבלי הוספת התיבה "כזאת", גם אז יודעים היינו ששלח "כחשבון הזה"⁴.

וכתבו המפרשים⁵ בכוונת רש"י, שהייתור דתיבת כזאת מורה שלא שלח עשרה חמורים אלא עגלות טעונות משא. וחשבון המשא ה' "כזאת", היינו כמשאם של עשרה חמורים כו'⁶.

וטעמי' - דאי קאי אדלעיל מאי עשרה ועשרה מבעי לי' (וראה אוה"ח: ולדברי ר"ל כו' יהי' הכתוב חסר ו'. וראה ג"כ ספר הזכרון (להרא"ה בקראט הלוי)).

אמנם דוחק לומר שזוהי כוונת רש"י, כי נוסף ע"ז שא"כ הול"ל לרש"י להעתיק גם תיבת עשרה (או עכ"פ לרמזה ב"גו") - שהרי תיבה זו (שאינה כתובה בוא"ו) היא יסוד פירושו - הנה אין מסתבר לומר שרש"י ידיק חסר דאות אחת ולא יבאר יתור תיבה שלימה (- כזאת).

(ובפרט שלפי' הספורנו לא קשה חסרון הוא"ו וזהו רק להפי' ד"כזאת" קאי אלמטה).

ומה שלא פירש"י כהראב"ע וואה"ח ועוד, ש"כזאת" קאי על דלעיל, דהיינו ש"טוב מצרים" ה' "כמין הנזכר בסמוך שמלות וכלי כסף"; (ופי' הכתוב: ששלח עשרה חמורים גו' נושאים - מהמחובר הנמצא ב"כזאת" ממין זה במצרים" (שלפי"ז גם ל"ק קושיות הרא"ם וספר הזכרון הנ"ל)) - כי אין זה מתיישב בפשט"מ דלפי"ז הול"ל לכתוב התיבות "מטוב מצרים" (שהם תואר של השמלות וכו'), תיכף להתיבה ("כזאת") המורה על השמלות כו'.

(4) ואין לומר שהי' אפ"ל קס"ד כפי' המפרשים בהערה הקודמת, ששלח גם שמלות כו' וזהו שולל רש"י - שהרי הקושיא היא שלא יכתוב תיבת "כזאת" בכתוב, ואז אין מקום לקס"ד זו.

(5) הגה"ה שבפרש"י הנ"ל, דבק טוב ועוד.

(6) ועפ"ז תירצו ג"כ מ"ש כזאת בכ"ף הדמיון (דלכאורה

חמורים נושאים מטוב מצרים וגו':

ועפ"ז קשה, שהרי מבואר בכתוב¹³ שיוסף נתן לאחיו את כל מה שאמר לו פרעה ("טענו את בעירכם גו" ופרש"י - תבואה), נוסף על מה שנתן להם צידה לדרך, והנה לאחרי כ"ז הוסיף עוד ושלח לאביו "עשרה חמורים גו' ועשר אתונות נושאות בר ולחם ומזון גו'", ולכאורה כיון שבזמן מועט ישובו למצרים, א"כ לצורך מה שלח את כל המטען הזה?

המטען ששלח יוסף אכן לא הי' לצורך פרוסתם אלא בתורת מתנה

ג. ובכדי לתרץ קושיא זו פירש רש"י "כזאת - כחשבון הזה", והיינו, שאין כוונת הכתוב בתיבת "כזאת" להדגיש ששלח כפי שמפורש בהמשך הפסוק, אלא "עשרה חמורים", ש"שלח כזאת - כחשבון הזה" הידוע כבר ממה שמסופר בכתוב לפני זה¹⁴ וכדלהלן. ועפ"ז יובן טעמו של יוסף ששלח לאביו "עשרה חמורים וגו'".

ביאור הדברים: בכתובים שלפנ"ז מסופר שפרעה ציוה את יוסף "אמר אל אחיך זאת עשו טענו את בעירכם", היינו שפרעה בשמעו כי הם אחי יוסף נתעורר אצלו יחס אליהם מעין היחס שהי' לו ליוסף¹⁵, ולכן אמר ליוסף שיתן לאחיו

דהנה, בפרשתנו מסופר שיוסף אמר לאחיו "מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו וגו"⁸ (ואח"כ) "ומיהרתם והורדתם את אבי הנה"⁹. וכמו"כ כאשר "הקול¹⁰ נשמע בית פרעה גו' לאמר באו אחי יוסף", אזי ("ויאמר פרעה גו' זאת עשו גו' ולכו בואו ארצה כנען וקחו את אביכם גו' ובואו אלי", היינו, שגם פרעה רצה שתיכף אחרי בואם של אחי יוסף לארץ כנען יחזרו למצרים עם יעקב אביהם, ולכן) ציוה ליוסף לומר להם "זאת עשו¹¹ קחו גו' עגלות לטפכם ולנשיכם ונשאתם את אביכם ובאתם"; וגם הוסיף "ועיניכם אל תחוס על כליכם¹² כי טוב כל ארץ מצרים גו'", ע"מ להסיר כל מניעה שיכולה לעכב ביאתם המהירה למצרים.

ומעתה, כיון שחזרתם לארץ כנען היתה רק לזמן מועט, ע"מ שימהדו לשוב למצרים, הרי לא הי' להם צורך בכמות מרובה של תבואה, כ"א רק בכמות מועטה שתספיק להם לצידה לדרך ולזמן המועט שישהו עד שיקיימו את ה"קחו את אביכם ואת בתיכם" (שזוהי כמות פחותה בהרבה מכמות התבואה שלקחו בחזרתם לכנען בפעם הראשונה - שגם אז צריכים היו לתבואה נוספת בכדי צידה לדרך).

ויותר יעקב . . לכך הזהירם על כך.

(13) מה, כא.

(14) ברמב"ן כתב על פרש"י "ואיננו נכון" (וראה ר"א"ם). ובנמוקי שמואל כתב (הובא בהערות לפי הרמב"ן - שעוועל) שכונת הרמב"ן היא "ואיננו נכון שירמוז על החשבון" הנאמר אחרי כן כי כזאת מורה רק על הנאמר קודם (ולא כפי הר"א"ם) וראה ג"כ פי' הרע"ב ומה שתיריך שם דוחק הוא. אמנם לפי המבואר בפנים גם לרש"י קאי על הנאמר לפני"ז.

(15) וראה אוה"ח עה"פ: ירצה באומרו זאת עשו פי' כי

(שזהו דוקא בעגלות).

(8) מה, ט.

(9) שם, יג.

(10) שם, טז-כ.

(11) ראה ספורנו עה"פ: זאת עשו. ולהשיג זה המכוון שלא ימאן אביכם מבא קחו לכם כו'.

(12) וראה דעת זקנים מבלי התוס': לפי שהי' יודע באביו שהי' קפדן על כליו וחס עליהם כמו שאמרו חז"ל

ובזה יומתק מה שרש"י העתיק מהכתוב לא רק תיבת "כזאת", אלא "שלח כזאת", שבזה בא להדגיש שהמתנה "כחשבון הזה" היתה מתנתו של יוסף מצד עצמו - "שלח"¹⁹.

מבאר כיצד התאימה מתנת יוסף לחשבון דמתנת פרעה

ד. ועדיין יש לדקדק בלשון רש"י שכתב "כחשבון הזה, ומהו החשבון עשרה חמורים וגו'", דלכאורה הול"ל בקצרה "כחשבון הזה - עשרה חמורים וגו'", ולשם מה מוסיף (בלשון שאלה) "ומהו החשבון".

וי"ל דכוונתו בזה, דלכאורה לפי הנ"ל שמתנתו של יוסף היתה כחשבון מתנתו של פרעה, אינו מובן: כל אחי יוסף (לרבות בנימין) היו אז במצרים. נמצא שהיו להם "א חמורים שיכולים היו להטעינים בתבואה, וכשאמר פרעה ליוסף "אמור לאחיק גו' טענו את בעירכם", הטעינו את "א חמוריהם, ואיך ייתכן לפרש שהעשרה

תבואה לטעון את בעירם, בתור מתנה ליעקב וביתו.

ועפ"ז מובן דאם פרעה בשמעו ש"באו אחי יוסף" ושיש לו ליוסף אב בארץ כנען, נתעורר עד ששלח כ"ב מתנות ליעקב, ק"ו ליוסף¹⁶ שבשעה זו ישלח מתנות לאביו, וגדולות עוד יותר משל פרעה.

וזהו מש"נ: ולאביו שלח (יוסף מעצמו - מלבד מה ששלח מפני ציווי פרעה) כזאת - כחשבון הזה, כחשבון ששלח פרעה, כלומר, דחשבון המתנות ששלח יוסף מעצמו היו כחשבון הזה של המתנות ששלח מצד הציווי של פרעה, שחשבון זה הוא עשרה חמורים. ובנוסף שלח גם עשר אתונות (שהכמות דעשר היא ע"פ החשבון הזה - דמתנות פרעה) שזהו בנוסף על ה' חמורים שהיו כחשבונו של פרעה¹⁷.

[ואמנם כ"ז ה' כמתנה ולא לצורך פרנסה, שהרי לא היו צריכים מטען שכזה לצורכי פרנסה¹⁸ כנ"ל בארוכה].

הוא רצוי להם לא שמתרצה לבד כו' אלא שהוא חפץ בדבר ואומר זאת עשו.

16 ועפ"ז יומתק ג"כ הא שיוסף שלח כ"ז מבלי לשאול רשות מפרעה (ראה לעיל הערה 12) - כי פרעה עצמו בשילוחו מתנות ליעקב - "מכריח" את יוסף לשלוח ג"כ ועוד יותר.

17 ואין להקשות דהי' לו לשלוח דבר שהוא רב באיכות (ולא ריבוי גדול בכמות שיהי' להם טורח להביא את זה בחזרה אתם) - כי עפ"י המבואר בפנים י"ל בפשטות שאין זה כבודו של יעקב שמתנת יוסף תהא (אפי' נראית קטנה משל מתנת פרעה (וראה גו"א ומשכיל לדוד כאן שיש רמזין במה ששלח יוסף במספר עשרה).

ועי"ל דמכיון שהי' אז זמן הרעב הרי ה' מזון וכו' מהדברים הכי חשובים גם באיכות.

18 ומ"ש "לחם ומזון לאביו לדרך" - ה"ז נוסף על השילוח העיקרי מטוב מצרים בר וכו' דהרי פשיטא ד"לאביו לדרך" אין צורך במשא דעשר אתונות גו'.
19 ואין לומר שיוסף שלח כ"ז עפ"י ציווי פרעה, שהרי פרעה אמר לו רק א) "אמר אל אחיק" (וראה ג"כ פירש"י מה, יט, ב) "טענו את בעירכם" - עשרה חמורים (ושיקחו עגלות). וכאן כתוב א) שיוסף שלח לאביו ולאחרי שאחיו קיימו ציווי פרעה, "ויעשו כן בני". ב) ששלח חמורים (נשאים מטוב מצרים) וגם אתונות, שאי"ז כלל במה שציווה פרעה. ובפרט שקיום ציווי פרעה ע"י יוסף כבר כתוב לפני"ז "ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה ויתן להם צידה לדרך". ודוחק גדול לומר דעל כל זה ש"לכולם נתן גו' ולבנימין נתן גו' ולאביו שלח גו'" - קאי "על פי פרעה".

את שמעון, וכיון שהי' רעב בארץ כנען, מובן שלא עיכב יוסף גם את חמורו של שמעון (דמה שעייכב את שמעון הי' רק כעין משכון ולא הי' ענין לעכב את חמורו), אלא ודאי הטעין גם את חמורו של שמעון במזון לפרנסת אביו וב"ב (ושאר האחים לקחוהו אתם²¹). וממילא כשירדו אחי יוסף למצרים בפעם השני' היו רק **עשרה** (וחמוריהם **עשרה**), והציווי דפרעה "טענו את בעירכם" היו רק **לעשרת** החמורים²², כחשבון **הזה**²³.

(21) והי' **לאחד** מהם שני חמורים להנהיג. ויתרה מזה בפרשתנו שהי' כ' בהמות לנהוג נוסף על "בעירכם". ראה מושב זקנים (שם) "שלא נתן להם החמורים לרכוב עליהם אלא כו' והיינו לכל אחד חמורו להיות מחמר אחריהם" - וראה חזקוני שם.

(22) ואף שכבר יצאו לדרכם ביחד עם שמעון לכנען ושלא ע"מ לחזור תיכף (כמסופר בס"פ מקץ), ולכאורה צ"ל ששמעון קנה חמור לעצמו כמו שהי' לכל אחיו ועפ"ז הדרא קושיא לדוכתא,

הרי פשטות הכתובים (מקץ מג, כג - מד, א) **מוכח** דמזמן שהוציא אליהם את שמעון עד שמילא האמתחות (הנטענות על החמורים של) השבטים לא יצאו מבית יוסף*.

(23) ראה הענין במילואו, במקורו לקוטי שיחות ח"י. ועי"ש שמבאר עפ"י הנ"ל גם כו"כ דיוקים ברש"י שלאח"ז ד"ה "מטוב מצרים".

(* ויבון עפ"ז לשון רש"י (מקץ מד, ז): **עשרה** שנמצאת גניבה ביד א' מהם - אף שהיו י"א אנשים, כי רק י' אמתחות היו להם. ואין צורך לדוחק דעשרה לאו דוקא - כ"א **חבורה**. בפרש"י שבב"ר (פצ"ב, ח) איתא: ג' בנ"א כו', ואולי הוא טה"ד.

חמורים ששלח יוסף היו "כזאת", כחשבון המתנה של פרעה שהיתה י"א חמורים.

לכן כותב רש"י "**ומהו** החשבון - **עשרה**", שבזה מדגיש כיצד התאימה מתנתו של יוסף לחשבון מתנתו של פרעה, כיון שפרעה שלח רק עשרה ולא י"א.

ואף שלפ"ז יקשה: א. הרי היו י"א חמורים ולמה ציווה פרעה להטעין רק את חמוריהם של עשרה מהם. ב. מפשטות הלשון "טענו את בעירכם" (סתם) משמע שציווה לטעון את בעירם של כל אחי יוסף - מבלי הבדל²⁰ -

הרי שמהכתובים הקודמים מובן הביאור בזה, ופשט הוא כ"כ עד שלא הוצרך רש"י לפרשו:

בפ' מקץ מסופר שבפעם הראשונה שירדו אחי יוסף לשבור בר במצרים, עיכב יוסף אצלו

(20) במדרש לק"ט: בנימין לא החזירו יהודה אל אבינו יעקב אלא נשאר עם יוסף במצרים, שאלמלי כן הי' נותן גם ביד בנימין משא חמור כו'. וראה ג"כ ת"ש אות פ.

אמנם בפשט"מ קשה לומר כן: א) אין שום משמעות ורמז בכתוב שבנימין נשאר בארץ מצרים - וראה אוה"ח (פרשתנו מה, כד): וישלח את אחיו, פי' כולן ואת בנימין. ב) מבואר בתחלת פרשתנו שיהודה אמר ליוסף "ונפשו קשורה בנפשו (ולכן) והי' **כראותו** כי אין הנער **ומת**" ומכיון שיש לחשוש שתיכף בראותו שאין הנער ימות - שיש חשש סכנ"פ, פשוט שיוסף לא הי' מעכבו אצלו.

ברשב"ם, טור הארוך ועוד כתבו ששלח רק עשרה חמורים כי לא רצה להטריח את בנימין. אבל ע"ד הפשט, קשה לומר שדבר כזה יהי' לטורח על בנימין (אשר אביו אהבו וכו'), ואדרבה.

דרכי החסידות

הכשרה ל'עבודה'

מהיכן שתהיה לך חיות בהשגה והתפעלות הלב ב'עבודה', מהלחם הלבן שאתה אוכל בימי החול? .. כל ענין החסידות הוא להגביר הצורה על החומר

הכשרה ל'עבודה'

מהו הענין של עבודה - הרי יודעים כל אלה שלמדו תניא או אף רק שמעו ממי שלמד ברבים, עבודה היא כמו עורות עבודים, עורות בהמה מעובדים.

כדי לעשות מעור בהמה גס - קלף דק לבן ועדין, יש להתייגע יגיעה גדולה. בראש ובראשונה מן ההכרח להסיר מהעור את השערות ואת חתיכות הבשר והחלב שנדבקו לעור מגוף הבהמה. אז מסירים את העור בסיד המבער את הפסולת ומרכך את העור. לאחר מכן זקוקים להרבה יגיעה להפיכת העור הרך לקלף דק, וזאת על ידי קרצוף וחיתוך - לכל המלאכות הללו מן ההכרח שתהיה ידיעה ואומנות - עד שהעור הגס והמלוכלך הופך לקלף דק לבן ועדין.

וזוהי משמעות דברי הרבי שעבודה היא מלשון עורות עבודים. עבודה היינו, לכל לראש, תנאי הכרחי לעבודה מחייב את העובד להיות בעל הכשרה מסוימת בעבודת ה', הכשרה הדומה למלאכת עיבוד עורות, אך עם זאת שימת דגש שאין מדובר כאן בעור בהמה, אלא, במומי בני אדם וחסרונותיהם: הן הטבעיות והן רגילות הרעה שהרגיל האדם את עצמו.

יש שקרן, בר גאוה וכו' מלידה, ויש שהרגיל עצמו לשקר, להתגאות וכו' מדות מגוננות המעושות על ידו. בעצם המעמד והמצב הרע - מצב הרוחני המלוכלך - של בעל המום המוסרי האומלל, אין שום הבדל, אם המומים וחסרונות הם מלידה או עשויים. ההבדל נוצר רק באופן ובדרכי הרפואה של המומים הרעים. אינם דומים אופני ודרכי הרפואה שיש להשתמש בהם לריפוי למומים שמלידה לאופני ודרכי הרפואה לריפוי המומים שאדם הרגיל את עצמו בהם.

והנה למרות שאופני ודרכי הרפואה שונים הם, יסוד הרפואה בשני האופנים אחיד הוא, מן ההכרח להסיר את כל הלכלוך והזיהום לרכך ולעדן את ההתקשות הגסה, דבר הבא בעבודה ממושכת קשה ומרה.

לכך מתכוין הרבי באימרתו: העבודה מלשון עורות עבודים. רק בתום עבודת ההכשרה להיות עובד ה', מתחילה האפשרות של עבודה מסודרת בעבודה אמיתית בעבודת הבורא ברוך הוא, שהרי לפני ההכשרה לא שייך כלל ענין העבודה, אדרבה הוא מאבד את התורה, המצוות והתפילה בכך שהוא מלכלך אותן בכללך וזוהמא.

ענין זה - שבלי הכשרה עצמית - להכשיר את עצמו - מלכלכים את התורה, המצוות והתפילה מוזכר רבות ברשימותיי בזמנים שונים ובאופנים שונים.

לפעמים מוסבר הענין בביאור משל על דרך מי שמניח מאכלים טובים ומתוקים בכלים בלתי נקיים - הרי הוא מאבד את המאכלים הטובים.

לפעמים מוסבר הענין שהלכלוך המוסרי מלכלך את עניני התורה והמצוות ועבודת התפילה במשל של מילוי מעי בלתי מנוקה בקמח סולת ושומן - הרי הם מלכלכים ומאבדים את הסולת והשומן.

(ספר השיחות תש"ג עמ' קע"ו)

לשנות המוחין והמידות ע"י עבודה

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב] היה מסביר לי תמיד את השוני שבין בעל מוחין או בעל מדות מלידה לבין לבין בעל מוחין או בעל מדות מתוך יגיעה, והיה משתדל להסביר לי מעלת העבודה, שעיקר העבודה בדרך החסידות הוא לשנות את המוחין והמדות שמלידה על ידי עבודה, והיה מסיים שבעל מוחין טובים או בעל מדות טובות שמלידה הוא בעל חסרון גדול יותר מאשר בעל מוחין ומדות רעות. בעל החסרון יודע שהוא בעל חסרון, ועל פי דרך הטבע הרי חולה עוסק ברפואות, עוזר השי"ת ומתרפאים. ואילו כאשר אדם אינו יודע כלל שהוא חולה - הרי מר מאד.

(ספר השיחות ת"ש עמ' קמ"ד)

להגביר הצורה על החומר

החסיד ר' ירמיה מפלעשצניץ, חנווני עשיר, מפונק במאכל ובלבושים, היה "עובד" סוחר, למד הרבה, התפלל בעונג ונתן נדבות גדולות על הצדקות של הרבי. פעם אחת בהיותו אצל הרבי ב"יחידות" התאונן שלמרות שהוא לומד ומתפלל כראוי, חסרה לו החיות בהשגה ובהתפעלות

הלב.

אמר לו כ"ק רבנו הזקן: מהיכן שתהיה לך חיות בהשגה והתפעלות הלב בעבודה, מהלחם הלבן שאתה אוכל בימי החול, או מהמלבושים הטובים שאתה לובש בימי החול? כל ענין החסידות הוא להגביר הצורה על החומר.

(ספר השיחות ת"ש עמ' קמ"ה)

לדבר פחות ולעשות הרבה

לחשוב הרבה, לדבר פחות, ולעשות הרבה, והכל עם עצמו – זוהי מהותו של חסיד מלפנים.

רבי – כמובן לפני נשיאותו – נכנס אל רבי ב"יחידות", ויענהו:

עבודתך היא לעסוק עם עצמך, עד שהזולת ירגיש, שיתרחבו ה"ונוזלים", וכמשל האיכר המביא חטים לטחון, הרי הוא חושב שהנקב של המשפך שמשם יוצא הקמח – נותן את הקמח, אבל הטוחן יודע שכששופכים קמח בקערה – מקום שנותנים שם החטים – יש אז קמח במשפך, אבל תנאי בדבר שצריך לתת שם חטים ולא חול וכיוצא בזה, ואם ישפכו לשם חול לא יהיה קמח. ולכן חסידות צריכה להיות בלי פשרות, כדי שפרוסת הלחם שתגיע להלז תהיה לחם להחיות, חסידות דורשת לא רק לשמוע אלא לקלוט, לקלוט ולחוש אלקות, לקלוט ולחוש תורה, לקלוט ולחוש את הזולת.

(ליקוטי דיבורים ח"א עמ' 63)